

I nevolit, je volba. Bud' me na to hrdí

Až se budou v říjnu konat krajské a senátní volby, určitě na to téma dojde řeč. Občany politika nezajímá, bude znít z úst odborníků i politiků. Švédský expert na politickou participaci Erik Amná si ale myslí, že to s lidmi zdaleka není tak špatné. Má na to dokonce i svoji teorii.

Amná, který se na Masarykově univerzitě objevil koncem srpna kvůli setkání se spolupracovníky na mezinárodním projektu, rozděluje občany do čtyř skupin. Zohledňuje přitom dvě věci, které bývají často spojovány. Výzkum ale ukázal, že je potřeba je odlišovat: zájem o politiku a politickou participaci.

„Vědci většinou dělí občany na aktivní a pasivní a přichází pak s alarmujícími reporty o jejich pasivitě a o tom, jak špatným koncům to povede. Když jsme se na to ale s kolegy podívali blíž, zjistili jsme, že situace je mnohem barevnější a zdaleka ne tak špatná,“ uvedl Amná, který působí na univerzitě v Örebro.

Typologie podle politické (ne)aktivity

První, velmi málo početná skupina švédské typologie, obsahuje lidi, kteří se o věci veřejné zajímají a jsou ochotní se v nich také angažovat.

Druhá skupina občanů jsou nepříliš aktivní lidé, kteří chodí volit příležitostně a sami o sobě říkají, že mají jiné věci na práci, než je politika. Přesně to by mohli být ti, u kterých zaznívají slova obav. Amná je ale tlumí.

„Měli bychom si říct, že takové chování je legitimní a je jedním z darů demokracie, že je přípustné. Časy, kdy jsme měli v Evropě silné politické vůdce a diktátory nutící lidi chodit do ulic demonstrovat jim svoji loajalitu, jsou pryč. Na svobodu a možnost nebýt aktivní bychom měli být hrdí,“ ukazuje politolog netradiční pohled na věc.

Zároveň ale zdůrazňuje, že to platí, jen pokud tak lidé činí z vlastní vůle. „Nemělo by se tak dít kvůli tomu, že občanům chybí materiální zdroje, příležitosti nebo znalosti. Pak by to byl pro demokracii problém.“

Třetí skupinu lidí ve své typologii označuje Amná jako antipolitické. Řadí sem všechny ty, kdo politiku a její reprezentanty téměř nenávidí a nevěří v současný politický systém. Cítí se zoufalí a mají pocit, že jim nikdo nikdy naslouchat nebude, takže každou zmínku o politice berou jako provokaci.

Takoví lidé mohou inklinovat k tomu, že se stanou příznivci populistických nebo extremistických stran. Politolog dává příklad ze švédského prostředí. V severních oblastech země se často výrazně liší životní dráhy mužů a žen. Zatímco ženy odchází do měst studovat a stávají se z nich lékařky, učitelky nebo právničky, muži zůstávají doma a živí se jako lesníci nebo pracují se dřevem.

Zatímco ženy budují kariéru, oni bojují s pocitem méněcennosti, který graduje právě v nedůvěře v systém, jenž se o ně dostatečně nepostaral a nezajistil jim lepší životní podmínky. Na tyto muže cílí populisté, kteří se je snaží vyhledat, využít jejich nápady a vzbudit v nich pocit, že jenom oni o ně zájem mají a chtějí jim pomoci.

Foto: Lenka Kozuchová

Švédové se pokouší podpořit politickou participaci i tím, že vytvořili školu pro politiky.

Když se jim to povede, získají neobyčejně věrné příznivce.

Speciální druh: Pohotovostní občan

Poslední jsou takzvaní pohotovostní občané. Lidé, kteří se na první pohled zdají, že jsou k věcem veřejným apatičtí. Jejich dlouhodobější sledování, které Švédové provedli, ale odhalilo, že tomu tak není. Tito občané se o politiku silně zajímají, mají o ní informace a aktivně se pídí po dalších. Věřt systému, v němž žijí, jen...

Jen to moc neukazují. „Nejednají a neparticipují, dokud mají pocit, že věci fungují, a nemyslí si, že je něco nutí. Jsou ve střehu, dokud nepřijde nějaké stupidní politické rozhodnutí nebo hrozba. To potom organizují demonstrace, podepisují petice a ženou politiky k zodpovědnosti. A když mají pocit, že je problém vyřešený, stáhnou se zase do zákulisí,“ popisuje Amná skupinu, u které zdůrazňuje, jak moc je závislá na médiích a jejich kvalitní a rychlé práci.

„Pohotovostní občané potřebují, aby byla média akční a spolehlivá. Aby se nestalo to, že se k nim například informace o jednáních o osudu uprchlíků putujících napříč Evropou dostanou až ve chvíli, kdy už je o nich rozhodnuto.“

Motivace k aktivnímu občanství

Ačkoliv je Amná toho názoru, že možnost nevolit nebo nevyjadřovat se bychom měli oslavovat jako jeden z velkých výdobytků demokracie, ve své kariéře se snaží usilovat o to, aby se lidé na řízení věcí, které se jich týkají, podíleli. To proto je součástí projektu **CATCH-EyoU** zaměřeného na aktivní občanství, na němž se podílí také Masarykova univerzita.

Spolu s pracovníky osmi evropských univerzit zkoumají pohledy mladých lidí a dospívajících na politiku a občanskou angažovanost hlavně s ohledem na Evropskou unii. Rádi by porozuměli tomu, co si o tom všem mladí lidé myslí, a v ideálním případě je nasměrovali, aby byl jejich zájem větší.

Mimo jiné proto vybrali v několika zemích jednu školní třídu, ve které bude rozšířená výuka základů společenských věd. Děti se budou zaměřovat na evropské otázky nebo integraci a vědci budou sledovat, jak se jejich postoje a povědomí budou měnit. Zeptají se jich před startem výuky a pak i po jejím konci a výsledky srovnají s třídou, kde se nic takového dít nebude, i s kolektivy v dalších evropských zemích. „Myslíme si, že zájem o politiku je možné stimulovat. Proto jsme zvědaví, jestli se nám to touto cestou povede, nebo nám žáci řeknou, že je to opravdu nezajímavá, což je klidně také možné,“ pousmál se Amná.

Zaměření projektu na mladé lidi je prý logické. Nejen proto, že to oni budou časem rozhodovat. Vědci se jim věnují také z toho důvodu, že politici se o jejich potřeby a témata, která je pálí, starají jen málo. To pak opravdu nevybízí k tomu, aby se člověk angažoval.

Snažit se do veřejných záležitostí začlenit mladé lidi jinou formou výuky zdaleka není jediný způsob, jak politickou participaci zvýšit. Švédové dokonce vytvořili školu pro budoucí politiky. Dvacet lidí se po dobu dvou let setkává na kurzech politického myšlení či rétoriky, učí se, jak vést politickou kampaň nebo jak státu ekonomicky fungují. Jedinou podmínkou pro přijetí je chuť stát se někdy v budoucnu veřejným činitelem.

„Na začátku se nám přihlásilo 165 lidí, první účastníci budou končit v lednu. Nebudeme je nutit stát se hned aktivními politiky, ale znovu se jich zeptáme, zda to opravdu chtějí udělat. Ať už budou chtít vstoupit do stávající strany, nebo si třeba založit svoji vlastní,“ přiblížil Amná, který je součástí tvůrčího týmu.

V rámci Evropy o podobné aktivitě neví. Obdobné školy existují jen ve Spojených státech, v nich se ale vzhledem k odlišnosti tamějšího politického prostředí učí velmi rozdílným způsobem.